

Археологија

Прв пат е откриена машка фигурина, односно глава-портрет од еден наш предок од периодот на енеолитот.

Најинтересни од минијатурните наоди се фрагменти од школки, кои биле обработувани од големи морски школки. Ова нуди прекрасен податок дека во периодот на енеолитот населението од овој простор комуницирало со подалечното население.

Пишува:

Милева ЛАЗОВА

ЛОКАЛИТЕТ "СВЕТИ АТАНАСИЕ" К

На локалитетот "Свети Атанасие", кај кочанското село Спанчево, неодамна беше откриено енеолитско светилиште од четвртиот милениум пред новата ера. Раководител на истражувањата беше археологот Ирена Колиштрковска-Настева од Музеј на Македонија, која во соработка со археологот Илинка Атанасова од библиотеката "Искра" од Кочани, дојдоа до многу интересни и значајни наоди од праисторијата.

Откриени се прекрасни предмети од керамика, жртвеници, детално украсени садови, праисториски фигури, рогови... Но, она што најмногу привлекува внимание, еден од најинтересните наоди е антропоморфна фигура на маж.

"Досега не сме откриле светилиште - објаснува Колиштрковска-Настева - од периодот на енеолитот, кој е праисториски. Тоа датира од пред четири илјади години или, пак, целиот четврти милениум пред нашата ера и половината од третиот милениум. Свкупно со нашите два милениума материјалот би бил стар некаде пет ипол до шест милениуми. Најбрилијантен наод е праисториската глава која наш предок-керамичар ја изработил пред 6 милениуми. Главата е до детали изработена. Досега сме имале откриени глави, но оваа е единствена со свој портрет, со свои карактеристики, со израз на ликот, со необично пробиени уши од што дефинитивно гледаме дека во овој период мажите, исто така, се кителе. Едното уво има пробој на две дупчиња, додека другото има едно дупче, но не можеме да најдеме обетки затоа што најверојатно биле од органски материјал. Навистина мислам дека нè поздравува еден наш дамнешен предок, кој речиси воопшто не се разликува од денешните ликови. Претставен е реалистичен лик од околината".

Покрај овој наод, единствена е и женската фигурина со зачувана рака - дланка поставена како да поздравува. Археолозите пронајдоа и многу зооморфни др-

ДУХОВНИТЕ ТРА

жачи за садови, коскени алатки, половина белезица изработена од морска школка, многу делови од жртвеници, садови, чашки за етерични масла. Откриени се и антропоморфни фигури кои се карактеристични токму за овој период, а ова всушност е период на големите индоевропски преселби.

"Некои траги од индоевропските пре-

селби можеме да видиме на самите фигури, кои се изработени на женски тела во вид на тетоважа, со врежани линии и со мотиви кои многу често се повторуваат. Во археолошката литература шарите на женското тело се познати како 'дупло јајце'. Пронајдовме изобилство на цртана керамика со техника на графитно сликање, што значи дека боите ги користеле од природата. Графитот го користеле како крем кој го растворувале и со перца од птици се поминувало низ добро измазнети површини и на нив го наносувале цртежот. Потоа повторно ги печеле за да се задржи целата нивна убавина како декорација. Биле фантастични познавачи на правење, сушење - печење на керамика. Садовите се украсени со графитна боја, некои од нив со вдлабнатини, кои подоцна биле исполнети со бела боја. Ова не се садови кои ги употребувале во

АЈ КОЧАНСКОТО СЕЛО СПАНЧЕВО

ГИ НА НАШИТЕ ПРЕДЦИ

секојдневниот живот. Праисториските жители ги жртвувале овие предмети за да имаат подобар живот", додава Колиштркоска-Настева.

Во деновите кога сакале да имаат успешна жетва или пород или било каква среќа во живеењето, во куќата, во фамилијата и во семејството тие нешто принесувале на самото место на светилиштето. Тоа е еден дел кој наликува на кружна основа, која била покриена со лесно запалив материјал. Затоа археолозите немаат пронајдено многу лепеж, кој е дел од сидови кои биле користени во тој период.

"Имале преградни ситчиња каде ги поставувале овие предмети. Траги од горење наоѓаме од лесна конструкција од дрво, од слама, а во т.н. објект - светилиште ги поставувале своите жртвеници изработени од глина, кои ги има многу. Тие биле декорирани со шари, со внесена боја, потоа минијатурни садови во кои имало одредена течност. Најчестата шара е шарата на вечноста и трајноста, која врти во бесконечност. Има многу стилизирани фигури, кои претставуваат зооморфни или антропоморфни би-

тија, кои им симболизирале нешто. Значи, ако во семејството требало некој да се породи или, пак, за одржување на домот, на куќата, одржување на стоката, тие принесувале т.н. жртви. Во овој период биле завршени процесите на доместикација кај кравата, кај овцата, кај козата и затоа на овој локалитет, кој е светилиште, има поставено многу рогови и многу животински коски, што значи дека жртвувале животни за одредени нивни желби. Во овие материјали интересни се и коскените предмети, меѓу кои наоѓаме многу игли, многу шила кои вршеле секојдневна функција, за пробивање на кожни предмети. Најинтересни од минијатурните наоди се фрагментите од школки, кои биле обработувани од големи морски школки од кои изработувале накит. Ова нуди прекрасен податок дека во периодот на енеолитот населението од овој простор комуницирало со подалечното население. Секако дека се движеле бавно, но наоѓале на-

чин да имаат комуникација. Токму школката е одговор на една комуникација со некое приморје. Со понатамошните истражувања ќе се докаже дали тоа е Црноморското или Егејското или, пак, Јадранското Море. Во овој период немаме слово, ова е период кога ја читаме керамиката која ни го дава исторското движење, случувањата и миксирањата на одредени групации луѓе".

Како што потенцираше Колиштркоска-Настева, истражуваниот локалитет е поставен на источната страна на самите падини, каде денес, исто така, постои светилиште, односно црква "Свети Атанасие". Оттука, јасно е дека местото е свето, а традицијата е од праисторијата па сè до денес. Поставено е со поглед над сите кочански полиња, со поздрав на сонцето кон источната страна и таа позиција има логика уште еднаш да потврди дека претставувало едно нивно праисториско манастирче.

"Во близина на ова светилиште - потврди Колиштркоска-Настева - некаде околу два километра се наоѓа археолошки локалитет од енеолитот, веќе познат и истражуван, и во непосредна близина има уште две наоѓалишта, кои не се истражувани од овој период, но можеме да претпоставиме дека на одредени денови, во одредени потреби жителите од тој период доаѓале на оваа точка за да си оддадат почит кон нешто, да остават некој предмет. Значајно е тоа што прв пат откриваме светилиште од енеолитот, претходно ги осознавме нивните населби, откривме како тие изгледале, а со светилиштето го откриваме нивниот богат духовен живот.

Се надевам дека и идната година ќе се обезбедат средства за да може да продолжи истражувањето на ова исклучително наоѓалиште - светилиште".